

▲ آستان مقدس رضوی (ع)، آبرنگ، اثر محمود سمندریان

راز عشق هشتم

برگزیده‌ای از آثار هنری درباره حضرت امام رضا (ع)

کاوہ تیموری

دلبستگی خالصانه خود را با پدید آوردن آثار هنری و مرتبط با شأن و مرتبه ایشان ابراز داشته است.

معماران، کتیبه‌نگاران، شاعران، نگارگران، خوش‌نویسان و شماری دیگر از هنرمندان، نام خود را با آفرینش‌های هنری در موضوع «امام مهربانی‌ها» ماندگار کرده‌اند. اگر زمانی، امکان رازگشایی از چگونگی و فرایند تولید هنری این آثار فراهم شود، بی‌تردید هر هنرمند حکایت معنوی و خاستگاه اثرگذار

رضوی در درازنای تاریخ، موزه‌ای مقدس به‌شمار می‌رود و حول مرکز و مدار بارگاه این امام همام، مشحون و مملو از آثار و آفرینش‌های هنری است. کتیبه‌های پرعیار، معماری کم‌نظیر و آرایه‌های هنری و تزئینی، تنها نمایی نمایان از این شکوه و عظمت زیبایی‌شناختی است. ارتباط قلبی با آن امام خوبی‌ها، همواره الهام‌بخش هنرمندان ایران‌زمین بوده است. هر کدام از هنرمندان به هر گونه‌ای که شده، ارادت عاشقانه و

نشر امام رئوف، ۱۳۹۳، شمارگان ۱۱۰۰ نسخه، پیش‌گفتار دکتر احمد مهدوی‌دامغانی، ۷۹ صفحه، کاغذ گلاسه، جلد گالینگور (جعبه نفیس)، قطع داخلی بزرگ
از دل دخیل بسته‌ام که تاضامنم شوی
ای دست‌های خالی من نذر خوبی‌ات
شخصیت والا و معنوی امام رئوف،
حضرت ثامن الحجج، محور هنر آفرینی
و ذوق‌پروری بسیاری از ارادتمندان
ایشان بوده است. اصولاً صحن و سرای

بیت قلم می‌زنند. در بخش سوم، ۱۰ اثر عکاسی ارائه شده‌اند که نام عکاسانی چون **محمد خوشرو، سعید محمودی ازناوه، نصرالله کسرائیان، همایون امیریگانه، داود صادق سا و محمدصادق فسایی** زیر آن‌ها دیده می‌شود. عکس‌ها از شفافیت و نورپردازی کیفی و مطلوبی برخوردارند و نقطه کانونی آن‌ها، تصویر کردن گنبد طلائی و هم‌نشینی و هم‌جواری آن‌ها با آسمان آبی است. گنبد پرنور رضوی و کتیبه حلقه‌سان آن، حضور زائران و مجاوران در صحن و سرای حرم، نماهایی از فضای داخلی حرم و تصویر سنگ محراب بالای سر حضرت رضا(ع)، از مضامین عکس‌ها به‌شمار می‌روند که در نوع خود مزایای هنری بسیاری دارند اما می‌توان گفت که ویژگی اصلی آن‌ها، همان موضوع واحدی است که قدر و قیمت آن‌ها را دوچندان کرده است. نور و تالو موج‌گونه در برخی از عکس‌ها، هم‌نشینی آن‌ها را با شخصیت معنوی حضرت امام رضا(ع) تداعی کرده است.

کتاب «یا ضامن آهو» موزه‌ای مکتوب با شصت اثر است که اغلب مضامین مرتبط با امام رضا(ع) در آن‌ها به زبان هنرهای نگارگری، خوش‌نویسی و عکس انعکاس یافته‌اند. لذا مطالعه، بررسی و بهره‌گیری از آن سودمند است و برای آن دسته از هنرمندانی که در صدد تجربه‌ورزی و مضمون‌پردازی هنری با موضوع امام رضا(ع) هستند، کتابی راه‌گشا است. گویی هنرمند با آفرینش هنری در موضوع یاد شده، خودش را به‌وسیله اثر هنری تولید شده، نایب‌الزیاره آن بارگاه معنوی به‌شمار می‌آورد. همان‌گونه که آن گوینده صمیمانه سروده است:

من نایب‌الزیاره باران و برکه‌ام
در آسمان ابری صحن جنوبی‌ات

درآورده و در اوج احساس هنرمند توسط تکنیک فوق‌العاده آن شکل یافته است. در تولید اثر هنری، همواره شاهد آثاری بوده‌ایم که در آن‌ها قدرت و تسلط تکنیک غلبه داشته اما از حس گیرندگی و فضای معنوی - که حاصل شخصیت خود هنرمند باشد - کمتر در آن‌ها اثری بوده است. بدیهی است، مخاطب اهل تأمل در گام نخست در صدد همذات‌پنداری با میزانی از این حس و حال دمیده شده در اثر هنری است. خوش‌بختانه اغلب آثار مینیاتور، آبرنگ و رنگ و روغن این مجموعه راه ارتباط با مخاطب را گشوده‌اند.

به‌طور ویژه، تابلوهای آبرنگ - که بیشترین آثار بخش نخست را تشکیل داده‌اند - حالت عرفانی و معنوی موضوعات مرتبط با امام رضا(ع) را به‌خوبی در خود نمایان کرده‌اند. در بخش دوم، ۲۵ اثر در قالب نقاشی خط و خط ارائه شده‌اند که نمایی از تنوع شیوه‌های خوش‌نویسان معاصر را در مواجهه با موضوع نسبتاً واحد به نمایش گذاشته‌اند.

خطوط نستعلیق، نسخ، شکسته و ثلث شیوه‌هایی برای هنرنمایی و ارادت اهل خط به محضر حضرت تامن(ع) هستند. هر کدام از سطرنوشته‌ها شامل سلام‌ها و درودهایی است که از خانه اهل خط با مهربانی تمام نثار امام همام شده است. آثار نقاشی خط این مجموعه محدود ولی شاخص‌اند. به‌طور ویژه، دو اثر از **اسدالله کیانی و جلیل رسولی** رونق‌افزای این بخش هستند.

جلیل رسولی زیر نقاشی خط خود نگاشته است: «به عشق آقا امام رضا(ع) قلمی گردید». این تواضع خاکسارانه و صف حال بسیاری از اهل قلم است که با ابراز ارادت، قوت دست و قلم خویش را از نام‌های مبارک ائمه(ع) دریافت می‌کنند و بدین‌سان، عمری را عاشقانه برای اهل

شخصیت حضرت امام رضا(علیه‌السلام) را در کار هنری خویش بیان خواهد کرد. کتاب «یا ضامن آهو» با عنوان فرعی «برگزیده‌ای از آثار هنری درباره حضرت امام رضا(ع)» اهتمام ارزشمندی برای آشکار ساختن ارادت اهل هنر به ساحت امام رضا(ع) است.

مقدمه عالمانه کتاب را دکتر **احمد مهدوی دامغانی** نوشته که شامل مختصری از وضع و موقعیت «مشهدالرضا» در اواخر قرن‌های سوم و چهارم و اوایل قرن پنجم است. استاد مهدوی در این مقدمه آورده است:

«نمی‌دانم از میان هزاران زائر خوش‌وقت و موفق که هر روز به عتبه بوسی آن بقعه مقدسه نائل می‌شوند، چند تن به آن دو بیت لطیف شریفی که قرن‌هاست بر سر در آن بقعه نازنین منقوش است، توجه می‌کنند و خود را با خواندن آن، دلگرم و خشنود می‌سازند؟ از خواننده گرامی و فاضل اجازه می‌خواهم که این نوشته را نیز بدان دو بیت مزین و مشرف سازم:

من سرّه آن یری قبراً برؤینته
یفرج الله عنم زاره کره
فلیأت ذا القبر انّ الله أسکنه
سالله من نبی الله منتجبه

(هر آنکه از دیدن آرامگاهی که با دیدن آن غم از دلش برود و گره از کارش گشوده شود، شادمان می‌گردد، گو تا به زیارت این آرامگاه آید؛ چرا که خدای تعالی ذریه طیبه و برگزیده‌ای از پیامبر گرامی خود را در آن جای داده است.)

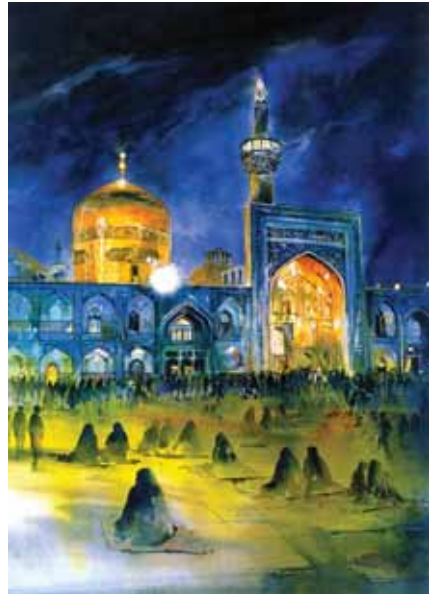
آری این قبر مطهر تا بوده چنین بوده و تا باشد هم چنان خواهد ماند.»

کتاب دربرگیرنده آثار ۸۰ هنرمند است که آثار نفیس هنری خود را در بخش‌های نگارگری، نقاشی، خوش‌نویسی، نقاشی خط و عکس ارائه کرده‌اند:

فرشچیان در طلیعه بخش نگارگری، تلفیقی از صورت و معنا را به تصویر

▲ آستان مقدس رضوی (ع)، آبرنگ، اثر محمود نیستانی

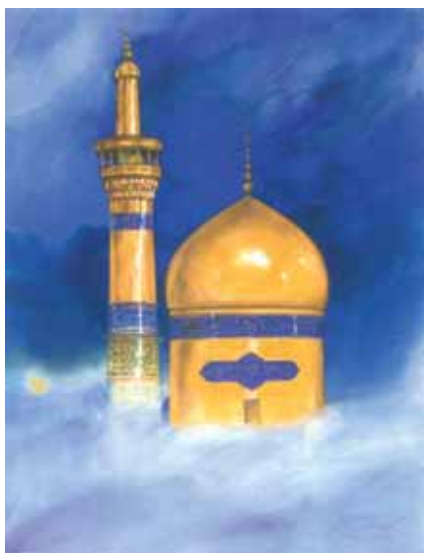
▲ آستان مقدس رضوی (ع)، آبرنگ، اثر سیدجمال الدین خرمی نژاد

▲ ضامن آهو، مینیاتور، اثر استاد محمود فرشچیان

▲ آستان مقدس رضوی (ع)، عکس: داوود صادق سا

▲ آستان مقدس رضوی (ع)، آبرنگ، اثر آیدین آغداشلو

▲ آستان مقدس رضوی (ع)، آبرنگ، اثر عطاء... ذی نوری

▲ شمس الشموس، مینیاتور، اثر حسام فرجی

▲ آستان مقدس رضوی (ع)، رنگ روغن، اثر استاد کمال الملک